

in een dorre plaats; als de schaduw van een zware rots in een dorstig land.

Alleen de kerk weet wat het Kindeke van Bethlehem wezen zal, en dat stemt haar tot groote blijdschap.

Alleen de kerk kent het als een koninklijk Kind.

Alleen de Kerk ziet reeds in dat Kind den Man.

Den Man die thans haar Koning is, haar regeert, maar ook beschermt en verkwikt. Dat is de Kerstvreugde van de Kerk van Christus.

En om in die vreugde te deelen, moet gij niet slechts in, maar van de Kerk wezen. Een levend lidmaat.

Een, die van Christus is; Hem toekomst; Zijn Geest heeft.

Een, in wien God een werk heeft begonnen. Zoodat gij niet de wereld niet langer roept:

Wij willen niet dat deze Koning over ons zij! Zoodat gij gewillig zijt gemaakt om u door Koning Jezus te laten regeren, Hem te gehoorzamen.

Maar dan ook zal er vreugde zijn in uw ziel over de geboorte van uw Koning; een genieten in de zaligheid van de bescherming die Hij u verleent, van de verkwikking die Hij u schenkt.

„Dat Jezus is de Christus“

[KERSTFEEST.]

Een iegelijk die gelooft dat Jezus is de Christus, die uit God geboren is, en iegelijk die liefheeft. Dengene die geboren heeft, die heeft ook lief dengene die uit Hem geboren is.

1 Joh. 5:1

Van vreemden oorsprong zijn de woorden en vreemd klinken de namen, die, als we in het Heilige ingaan, de ziel het meest aangrijpen en jubelend over onze lippen glijden.

Zoo is het ook op ons Kerstfeest.

De naam Kerstfeest zelf, en dan de namen van Nazareth en Bethlehem, van Maria en Joseph, van Zacharias en Simeon, ze duiden alle op een tijd die ver achter ons, en op een land dat ver van ons ligt. En toch is het een krans van namen, die van de jeugd af in onze heugenis waken ingeweven, en die ons heil anders en zelfs dieper aangrijpen dan de beste namen uit onze eigen landshistorie.

Hier ligt een wereldbestel in.

Het bestel onzes Gods, dat ons menselijk geslacht niet broksgewijs, elk volk apart en in zijn tijd, gered en uitgeholpen, maar als uit éénen bloede opgekomen, door één heilig bloed, op éénmaal, door één offerande zou worden verlost.

Tegen dit machtig, indrukwekkend bestel ging het Heidendom in. Het Heidendom verbrokkele de menscheit in stukken, en schiep voor elk brokstuk een eigen afgod.

De krasse tegenstelling op dit punt heeft de apostel Johannes dan ook zoo diep gevoeld, dat hij, eer hij deze wereld verliet om tot zijn God en Heiland in te gaan, twee dingen met name aan de Christenheid op het hart bond. Ten eerste dat Jezus is de Christus, en in de tweede plaats: „Kinderkens, bewaart u zelve van de afgoden.“

Die twee nu zijn, onder hooger gezichtspunt, één.

„Jezus de Christus“, dat is de eenheid van ons menselijk geslacht in het hoogste en heiligste. „Bewart u zelve van de afgoden“, dat wil zeggen: Breek voor altoos, en zonder ooit er in terug te vallen, met de verbodsbekken van ons geslacht in stukken zonder hooger samenhang.

Of wilt ge: „Jezus is de Christus“, dat zegt: onderwerp u aan het bestel van uw God. „Breek voor altoos met de afgoden“, dat beduidt: Laat varen voor altoos de valsch voorstelling van het wereldbestel.

Dat slot van Johannes brief: „Kinderkens bewaart u zelve van de afgoden“, is dan ook niet een los aanhangsel, een op zichzelf staand vermaan, dat hij ten slotte aan zijn schrijver toevoegt. Veelmeer is het de samenvatting van heel zijn brief in één kort zeggen.

Dat we Jezus als den Christus zullen belijden, en dat we breken zullen met de afgoden, het is één gedachte.

Eerst stellig en stellerderwijze het Goddelijk wereldbestel, dat Jezus is de Christus der gehele menscheit, en dan, het valsch bestrijdend: Leugen is het afgodenwezen, een god voor elk volk.

In de belijdenis dat Jezus is de Christus, ligt de historische samenhang van ons leven met het leven van het voorgelacht.

Het Kindeke van Bethlehem wijst terug op een historie van vóór twintig eeuwen. Het wijst terug naar Israël, en in Israël naar het geslacht van David, en over David heen naar de Patriarchen, en aan de hand der Patriarchen naar de oude wereld, en over die oude wereld heen naar het Paradijs.

Dat eeren van Jezus als den Christus, d.w.z. als Messias, bindt rechtstreeks uw eigen zielsleven en het zielsleven van uw kinderen aan de openbaring Gods in de historie. Aan zijn wonderbare openbaring in machtige daden en in drukwekkende woorden. Aan de verkiezing van het oude Bondsvolk en aan wat God door en in dat Bondsvolk heeft gewrocht.

Het brengt te weeg, dat we eigen persoonlijke verlossing niet verstaat als een „maak tusschen God en uw hart“, als een afzonderlijk iets tusschen uw ziel en den Heilige, als iets op zichzelf staande en daarom van het magische leven der wereld afgescheiden.

Veelmeer zet het uw eigen persoonlijk bestaan in rechtstreeksch en onlosmakelijk verband met heel de geestelijke worsteling der eeuwen om het Koninkrijk der hemelen te doen komen; om den raad Gods in het midden der wereld te doen doorbreken; om de majesteit des Heeren HEREN te doen schitteren in al wat voor u zich in de wereld bewoog en nu nog om u in die wereld kampt om de zegepraal.

Zeker, ge kunt ook persoonlijk juichen in uw Heiland, in uw Verlosser, in uw Zaligmaker. Maar veel rijker wordt het, als ge die namen niet uw eigen taal varen laat, en in Jezus als uw God, in Jezus als den Christus roemt.

En juist het Kerstfeest, dat u terugroept naar het stroomen van Gods genade door heel de bedding van het verleden, dringt daarom die anders vreemde namen van Bethlehem, en Jezus, en den Christus naar den voorgrond.

Veel spreekt men in onze dagen van het ideaal.

En zeker, er bestaat tusschen dat bezielend woord van ideaal en den machtigen naam van den Christus verwantschap.

Necmet men zijn ideaal als het hoogste wat zich denken laat, als het rijkste dat men zich kan verbeelden, als het reinste en heerlijkste dat men zich kan voorstellen, en breidt men dat ideaal uit over al wat bestaat en over alle eeuwen, nu en in oneindige toekomst, dan komt het bijna op hetzelfde neer of ge zegt: Jezus is de Christus, of wel dat ge uitroept: Jezus is mijn ideaal.

Mits... en dit vergeet men dan telkens, dat beleden zij, dat ge ook uw ideaal u niet zelf kunt formeeren, maar dat God alleen aan een zondig geslacht het waarachtig ideaal kon voorhouden.

Ze vorderen dan ook niets, de moderne vromen, die met voorliefde van Jezus spreken als hun hoogste ideaal. Immers niet hun ideaal kan ons zeggen wie Jezus is, maar Jezus zegt ons wat hun ideaal zijn moet.

Hun ideaal is vals, is gebrekkig gevormd, en wie daarop steunend uitroept, dat Jezus zijn ideaal is, rooft Jezus zijn eere, verkleet zijn majesteit, en ruilt den Reider der menscheit uit voor een klank zonder waarde.

Eerst wie zijn ideaal in den naam van den Messias, van den Christus belichaamt, keert tot het echte ideaal terug; tot het ideaal dat niet hij verzoen, maar dat God hem door patriarch en profet in de ziel prentte.

Mijn Jezus is mijn Christus zegt heel anders dan wat de moderne er van napaart, dat in Jezus, in het Kindeke van Bethlehem, het hoogste, het rijkste, het volkomenste gerealiseerd is, wat ons verloren geslacht voor nu en eeuwig om gered te worden en zijn bestemming te bereiken, in zijn zondig bestaan van noode heeft.

Dat uw Jezus is uw Christus spreekt uit, dat niet gij de diepte van uw ellende hadt gepeld, maar dat God den gapenden afgrond van uw zelfwegwerping heeft doorschouwd, en u nu schonk wat ge, om daarna gered te worden, niet misst konde.

Het spreekt uit, dat niet gij uw hooge, eeuwige bestemming verstaan hadt, maar dat uw God u heeft gekend in uw eeuwige roeping, en u de koorden zijner liefde deed totdal u uit den Hooge, om u te doen worden, wat Hij in zijn verkiezing besloot dat ge eens worden zoudt.

Meer nog. Het spreekt uit, dat de weg dien ge u zelve koost, om u te ontworstelen aan wat uw hart benaauwt, u nooit tot uw doel kon leiden, en dat Hij daarom u den weg naar boven aanwees, en u op dien weg een Leidman schonk, als alleen in staat was, u in dit leven vrede en hierna eeuwig heil te doen genieten.

Jezus uw Christus, dat spreekt uit, dat er geen pijn in uw ziel, dat er geen nood in uw hart, dat er geen ellende in uw wezen is, waarvoor de Goel u niet het pijnstillend, genezend en reddend medicijn biedt. Dat er geen boeiige kiem in uw hart is gelegd, of Jezus zal die zuivere, volkomene ontwikkeling brengen. Dat er geen kanker aan den wortel van het leven der wereld knaagt, of het Kindeke van Bethlehem zal die uitsnijden. Dat er geen macht der duisternis is, of Jezus zal die breken en verbreken. Dat er geen heilige aspiratie ooit in eenig menschenhart opklimt, of Jezus zal die in werkelijkheid omzetten. Kortom, het spreekt uit, dat er geen ideaal aan heel deze schepping ten grondslag ligt, of in en door Jezus zal dit ideaal vervuld worden.

Jezus uw Christus zegt u nog meer. Dit namelijk, dat u door hem niet maar het hoogste ideaal voor u zieloogt wordt geteekend, maar dat in hem dat heilig ideaal vleesch en bloed aannam; dat het werkelijkheid werd; dat het in de realiteit van dit leven indrong; dat het in de Kribbe van Bethlehem het uitgangspunt van zijn volkomen vervulling erlangde.

Niet maar een hope alleen, maar eerst geloof, dat in hem het heil is, de liefde, die in hem u omvangt en uit hem u toevleit en naar hem terugwelt; en dan ja ook de hope, niet als denkbare verwachting, maar als vaste grond, dat de heerlijkheid in hem gewaarborgd ligt.

En waarom en hoe en waardoor nu dit alles in dien éénen naam?

Alleen hierdoor, dat het hoogste en heiligste voor ons beset niet enkel in God ligt, maar God zelf is, en dat daarom alleen een Redder die zelf God is, ons hoogste ideaal zijn kan.

God zelf in Christus tot ons gekomen, dat en dat alleen is de sleutel tot dit heilig mysterie; en daarom, hoe hoog ge ook in Christus roemt, toch blijft het alles schijn schittering, totdat ge het diepste grijpt en tot dit innige doordringt, dat ge voor de Kribbe van Bethlehem neerknielt, en op dit heilig Kind Jezus starend, aanblijft en aanbiddend kunt: Dat heilig Kindeke is mijn Heere en mijn God!

Amsterdam, 23 Dec. 1903

Gods openbaring en het Recht.

II.

Het eerste bezwaar van Prof. Groenewegen, dat de Gereformeerden en Roomschen zich het monopolie toekenden van een rechtsbeschouwing, die het recht als uitvloeisel van Gods wil beschouwde, bleek dus onjuist. Ook al zou Prof. Groenewegen op staatkundig gebied ons moeilijk een andere partij kunnen aanwijzen, die deze erkenning in haar program van beginselen schreef dan de Roomsche en Antirevolutionaire partij, toch is daarom onzerzijds nooit geloofchend, dat de ethische theologie ook in haar moderne schakeering den Goddelijken oorsprong van het recht staande hield. Al blijft het te betreuren, dat van de dagen van Groen van Prinsterer af de ethische en ethisch-moderne theologen zich steeds in de politiek aan de zijde der liberalen hebben geschaard en daardoor al hun invloed op de ontwikkeling van ons staatkundig leven hebben verspeeld, toch belet dit ons niet dankbaar te waardeeren, wanneer ook hunnerzijds een protest uitgaat tegen de valsch scheiding tusschen religie en politiek. Zelfs zou niets ons liever zijn, dan wanneer deze theologen hun schoone betuigingen ook in daden omzetten en als zelfstandige partij optreden, om in het parlement voor dit beginsel te strijden. Dan, maar ook dan eerst, zouden zij er aanspraak op kunnen maken, in een politiek debat met name te worden genoemd.

Toch is deze miskenning van de ethisch-moderne theologie niet het enige bezwaar,

dat Prof. Groenewegen inbrengt. Hij oordeelt ook, dat de Gereformeerden en Roomschen ten onrechte beweren, dat in de Schrift hun een Goddelijke openbaring is geschonken, die ook op het gebied van de politiek voor hen Goddelijk gezag heeft, omdat zij in de praktijk zich niet aan de Schrift zelf, maar aan hun menselijke uitlegging van de Schrift houden:

Onwaar is eindelijk dat de Roomsche of Antirevolutionaire geleerde en staatsman zich wezenlijk en consequent aan de Schrift vast houdt als een letterlijk onafbreukbare Godopenbaring. Zij houden zich vast aan hun eigen menselijke uitleggingen, aan hun dikwerf verworpen en gedraaid redeneeren om bijbeluitspraken met nieuwer weten en denken te rijmen. Zij houden zich vast aan al hun menselijke, en lang niet altijd hoog en edelmoedige gedoe met de Schrift. Zij staan dus niets minder aan onzekerheid, dwaling en zelfbedrog bloot als wie naast de Schrift als hoogste voorbengel der godsdienstige ontwikkeling de beste producten van de ontwikkelde wetenschap onzer dagen legt om op allerlei gebied nader te komen tot de waarheid. Ja, door deze dogmatische zelfverblindende en door hun hardnekkig vasthouden, niet aan de openbaring Gods, maar aan menselijke gereedeneer over een onderstelde godsopenbaring, staan zij er nog veel meer aan bloot dan wie in de Schrift, gelijk in allen arbeid, dien God ons tot stand brengen liet, het vergankelijk van het eeuwige blijft scheiden en zich bewust is dat alle waarheid, ook die des geloofs, leeft, zich ontwikkelt en groeit.

Een zoo scherpe beschuldiging zegt natuurlijk al zeer weinig, wanneer elk bewijs ontbreekt. Prof. Groenewegen zal zeker niet eischen, dat het gezag van zijn professoraal woord hier als afdoende zal gelden. Wie aanklaagt, heeft de juistheid van die aanklacht met feiten te bevestigen. En waar geen enkel feit genoemd wordt, dan kan deze aanklacht eenvoudig ter zijde worden gelegd. Slechts één ding kan hierop geantwoord worden, dat Prof. Groenewegen, naar de gewone methode der moderne theologie, begint met aan de Schriftgeleuven een puur mechanisch inspiratiebegrip toe te dichtten, alsof volgens hen „de Schrift een orakelboek zou zijn voor allerlei wetenschap“ en dan hen van inconsequentie beschuldigt, omdat zij in de praktijk een geheel ander gebruik van de Schrift maken, dan naar zijn opvatting uit hun dogma volgen moet. Deze methode van beoordeelend nu is noch wetenschappelijk noch rechtvaardig. Indien ik iemand publiek van onwaarheid beschuldigen wil, omdat zijn handelingen m. i. in strijd zijn met zijn beginsel, dan is het wel de eerste eisch der rechtvaardigheid, dat ik dit beginsel, dat als maatstaf van beoordeeling dienst moet doen, niet zelf poneer, maar het neem zooals mijn tegenstander het belijdt. Van Roomsche zijde is dan ook, gelijk Prof. Groenewegen in een volgend artikel mededeelt, reeds tegen zijn onjuiste voorstelling van het Roomsche dogma geprotesteerd. Wij Gereformeerden kunnen ons hierbij aansluiten. Prof. Groenewegen heeft met deze aanklacht getoond, dat hij noch het Gereformeerde noch het Roomsche dogma van het gezag en de inspiratie der Schrift begrijpt.

Wanneer Prof. Groenewegen ten slotte opmerkt, dat zij, die voor het gezag der Schrift buigen, nog veel meer blootstaan aan onzekerheid, zelfbedrog en dwaling dan zij, die de openbaring Gods niet absoluut maar relatief nemen, dan is ook dit oordeel met de werkelijkheid lijnrecht in strijd. Hoeveel punten van verschil er tusschen degenen, die aan de Schrift gelooven, mogen bestaan, omtrent de grondslagen van recht en zedelijkheid zijn zij het volkomen eens en tegenover materialisme en socialisme bleek hun geloof nog steeds — naar Prof. Groenewegen erkent — het machtigste wapen. Terwijl omgekeerd de zwevende opvatting van de openbaring Gods in pantheïstischen zin, zooals de modernen die belijden, juist alle zekerheid wegneemt, en aan het subjectivisme vrij spel laat. De modernen mogen het onderling eens zijn in hun negatie van de dogma's der Kerk, maar zoodra zij positief zullen belijden, wat de openbaring Gods in natuur, historie en geweten hun leert, ontstaat een Babylonische spraakverwarring en is niet één theoloog het met den ander eens. De Bas, die met vuur het socialisme verdedigt als eisch van het zedelijk geweten, draagt evenzeer den naam van modern theoloog als Prof. Groenewegen, die het socialisme bestrijdt. De voorstanders der „vrije liefde“ beroepen zich met evenwel kracht op de inspraak van hun zedelijk gevoel, als zij, die voor de heiligheid van het huwelijk opkomen. Dit kan niet anders. Waar het objectieve gezag van een klaar en duidelijk gesproken Woord Gods ontkennd wordt, daar heeft ieder evenveel recht om de inspraak van zijn zedelijk gevoel voor de stem Gods te houden. Juist daarom ontbreekt bij deze richting alle zekerheid omtrent den wil Gods en staat de weg voor zelfbedrog en de gevaarlijkste afwijking hier het meest open.

Voor den hoogen levensernst, de handhaving van het zedelijk ideaal, de innige mystiek der ethisch-modernen hebben wij diepen eerbied. Maar hoe weinig dit alles baa om den stroom van materialisme en socialisme bij het volk te keeren, toont Noord-Holland, waar de moderne theologie nu een halve eeuw lang oppermachtig heeft geheerscht en waar religieus en ethisch ons volk wel het diepst is weggesonken.

Controle.

De Hervorming licht haar bezwaar tegen het Wetsontwerp op het bijzonder hooger onderwijs, ontleend aan de uitspraak van Prof. Lindeboom, nader toe.

Haar bedoeling was niet, dat de Regeering de graden der juridische faculteit van de Vrije Universiteit niet erkennen mocht,

omdat een theologisch professor aan de Theol. school te Kampen op het gebied van het recht zonderlinge denkbeelden verkondigde. Maar wel acht zij het gevaarlijk, dat de Regeering in dit wetsontwerp de benoeming en inrichting der theologische faculteit geheel buiten staatscontrole laat:

Wij doelden echter op de positie, waarin volgens het ontwerp de theologische faculteit zou komen te staan. Zij zou niet veel verschillen van die der school te Kampen. Terwijl voor de oprichting van bijzondere Universiteiten bepaalde voorschriften zouden moeten worden in acht genomen, zou het theologisch onderwijs van dat toezicht uitgesloten zijn. Dit wordt aan de kerk overgelaten.

Het geval Lindeboom bewees, meenden wij, aan wat gevaaren theologisch onderwijs, dat als een vreemde staat tegenover de cultuur in 't algemeen, blijkt blootgesteld. Het gaf blijk van een — hoe zullen wij 't noemen? — want wij willen noch aan de godsdracht, noch aan het karakter, noch aan de theologische kennis van den heer Lindeboom te kort doen — maar het gaf blijk van zekere bekrompenheid als men bij een hoogleraar niet pleegt te veronderstellen, een gebrek aan algemeene geestesbeschaving dat de betreurenswaardige kloof tusschen goddiens en beschaving nog groter moest maken, dan zij reeds is.

Voor deze nadere explicatie zijn wij dankbaar. Onze opmerkingen zijn daarmede vervallen.

Maar de Hervorming zal zelf wel gevoelen, dat zij met deze nadere toelichting zich zelf nog vaster in het zand rijdt.

De vigerende Wet op het Hooger Onderwijs geeft aan elke particuliere vereniging het recht een Vrije Universiteit op te richten. De thans bestaande Vrije Universiteit te Amsterdam is dan ook reeds lang officieel door de Regeering erkend; bij haar opening door de tegenwoordigheid van den Minister van Binnenlandsche Zaken; door het opnemen van haar hoogleraren in allerlei staatscommissies; door het geven van den officieelen titel van hoogleraar aan hare professoren in alle staatsstukken, die op hen betrekking hadden. Het ingediende Wetsontwerp mag voor de juridische, literarische en andere faculteiten een gunstiger positie ten gevolge hebben, maar voor de theologische faculteit werpt ze geen de minste voordeelen af.

In de tweede plaats schijnt de Hervorming te vergeten, dat aan de bestaande Rijksuniversiteiten een stel kerkelijke hoogleraren onderwijs geeft, wier benoeming sinds jaar en dag door de Synodale Commissie der Hervormde kerk geschiedt, zonder dat van Regeeringswege eenige controle op deze benoeming geoefend wordt.

Is de Hervorming van oordeel, dat deze kerkelijke hoogleraren aan de Rijksuniversiteiten het bewijs leveren, dat de „kloof tusschen godsdienst en beschaving“ steeds groter wordt?

Zoo neen, valt dan hiermede niet het gehele argument?

Gevaarlijke wegen.

Onze ernstige waarschuwing tegen de verkiezingspraktijken te Rotterdam en elders gevoeld, heeft ons een stroom van ingezonden stukken bezorgd.

Het Rotterdamsch verkiezingscomité zond ons een lijvig gedrukt stuk, waarin de vermaning van den Kerkeraad wordt bestreden, met den eisch dit verweerschrift in zijn geheel op te nemen. Andere broeders meenden ons te moeten inlichten omtrent de verhoudingen in kerken, die door ons niet met name werden genoemd. En een predikant, die van harte met ons oordeel instemt, vraagt dat wij even publiek onze afkeuring te kennen zullen geven over hetgeen een voorstander der Vrije Universiteit onlangs in een bidstond over de benoeming van Prof. Davinck heeft gezegd.

De inzenders zullen zelf wel begrijpen, dat een blad met beperkte ruimte er niet aan denken kan al deze stukken op te nemen. Er zijn andere en belangrijker quaesties aan de orde, die voortgaan. En allerminst achten wij ons geroepen om over allerlei plaatselijke aangelegenheden ons oordeel uit te spreken of de min of meer prikkende uitlatingen, die aan beide zijden gedaan worden, aan censuur te onderwerpen. Men hangt zijn vuile wasch niet in het publiek te kijf.

Onze kritiek zou dan ook achterwege zijn gebleven, indien men in de door ons genoemde feiten alleen met zekere animositeit tegen de Vrije Universiteit te doen had. Tot duver hebben wij tegenover deze aanvallen het stilzwijgen bewaard en zullen dit blijven doen. Hoe smartelijk toch zulke aanvallen mogen zijn, juist omdat zij van broeders komen, met wie wij een geloof deelachtig zijn, wij vertrouwen dat de Vrije Universiteit door haar eigen arbeid dit vooroordeel overwinnen zal, en op den duur alle Gereformeerden zullen inzien, dat tegenover de ongelovige wetenschap alleen een Universiteit hulpe bieden kan.

Evenzoo achten wij het thans den tijd niet om het debat te heropenen over de vraag, of de theologische opleiding der predikanten aan een seminarie of een universiteit behoort te geschieden. Toen in 1892 de beide Gereformeerde kerkengroepen saamsmolten, bestond over deze vraag gedeelheid van gevoelen. Over en weer heeft men toen het akkoord gesloten, dat men op onze kerkelijke erve daarom elkaar niet bemoeilijken zou. Alle kerken zouden zorg dragen, dat de Theologische school te Kampen met eere in stand bleef, en omgekeerd zou het verband met de Vrije Universiteit worden gehandhaafd.

Ds. Littooy heeft nog pas in het *Zeeuwsche Kerkblad* met nadruk op de „tweezijdigheid van dit verband“ gewezen. En evenzoo als onzerzijds geen poging zal beproefd worden om de Theologische school op te heffen, zoolang een groot deel der kerken

haar in stand wil houden, verwachten wij ook van de trouw der broeders, die voor de school strijden, dat zij den band der kerken met de Vrije Universiteit zullen eerbiedigen.

Indien dit standpunt over en weer eerlijk wordt ingenomen, dan is er voor beide richtingen plaats in ons kerkelijk leven. Al ijvert de ene dan voor de Theologische school en de andere voor de Vrije Universiteit, dit zal geen afbreuk doen aan de onderlinge waardeering of tot storing leiden van onze kerkelijke eenheid.

Maar waar ons protest wel tegen uitgaat is, dat men de voorstanders der Vrije Universiteit van de erve onzer Gereformeerde kerken verdrijven wil. Wanneer het Rotterdamse verkiezingscomité verklaart, dat men in de Gereformeerde kerken alleen ijveren mag voor de Theologische school, maar niet voor de Vrije Universiteit; wanneer men comités gaat oprichten om in den Kerkeraad alleen voorstanders der School te doen kiezen; wanneer men het beding van 1892 lijnrecht in strijd met de historie zoo gaat uitleggen, dat alle Gereformeerde kerken het beginsel van de seminairistische opleiding hebben gedeclareerd als een fonkelnieuw Gereformeerde beginsel, dat voortaan als shibboleth dienen moet om de echte Gereformeerden te onderscheiden van de bijlopers, die hoogstens geduld worden, dan zou zwijgen misdadig worden.

Niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats, omdat daardoor de belangen der Vrije Universiteit benadeeld worden. Integendeel, een actie als thans gaande is wekt reactie, en menigeen, die vroeger aarzeld stond, is juist door deze praktijken nauwer aan de Vrije Universiteit verbonden.

Maar wel, omdat men bezig is in ons kerkelijk leven beginselen in te dragen, die lijnrecht met onze Gereformeerde belijdenis en Kerkenorde in strijd zijn, en daarin het gevaar schuilt voor de toekomst.

Wanneer de kerkeraad eenvoudig op zij mag geschoven worden en gemeentelieden een comité mogen vormen, dat als macht tegenover den Kerkeraad optreedt, dan is daarmede het independentisme in onze kerken ingedrongen.

Of zij geschiedde in Kerk A of B, of dit ten doel heeft om voorstanders van de Vrije Universiteit of van de School in den Kerkeraad de meerderheid te bezorgen, dan of hierbij geheel andere motieven in het spel zijn, doet niets ter zake.

Het gevaar schuilt niet zoozeer in het doel, als wel in het middel. Wie zulke middelen gebruikt om op kerkelijk gebied zijn meening door te drijven — onverschillig wat deze meening is — bezondigt zich tegenover het door God gestelde ambt, richt een tegenkerkeraad tegenover den wetgeven en heeft den eersten stap gezet op een weg, die tot sectarisme leiden moet.

Kerkeraaden, die met zulk independentistisch drijven te kampen hebben, zullen goed doen, met beslist herteogen op te treden.

Een ernstige waarschuwing om de gemeente te wijzen op het kwaad, dat in dit drijven schuilt, is zeker een der beste middelen.

Maar indien dit vermaan niet helpt en eer prikkelt tot nieuw verzet, waarbij men zelfs stelselmatig dit partijdrijven gaat verdedigen, dan is het de vraag, of kerkelijke censuur niet noodzakelijk zal worden. Ons Avondmaalformulier verbiedt aan het Avondmaal toe te laten allen, die „tweedracht, sekte en mouterij in de kerken willen aanrichten.“

En in elk geval zal zulk een kerkeraad wijs doen, met de jaarlijkse verkiezing der ambtsdragers niet te doen plaats vinden zoolang deze actie in zulk een gemeente duurt.

De jaarlijkse afrekening van een deel van den kerkeraad is geen beginsel, geen eisch van Gods Woord, maar een quaestie van goede orde.

En wanneer de goede orde bedreigd wordt door een fractie, die de gemeente wil regeren, dan mag de verkiezing niet doorgaan. Niet de Heilige Geest, maar de geest van partijzucht zou dan de gemeente beheerschen. En de aldus gekozen broeders zouden onmogelijk met een geruste consciëtie kunnen verklaren, door God en de gemeente tot het ambt te zijn verkozen.

Recensien.

J. A. JAMES. *Bestuur en Aanvoeding*. Vijfde druk. Kampen. G. Ph. Zalsman, 1903.

De groote vraag: Hoe zal ik zalig worden? wordt in dit boekje op eenvoudige en bevattelijke wijze beantwoord. Het is geheel in den trant der oude Engelsche practijcs geschreven. Dat een vijfde druk noodig bleek, toont wel, hoe gretig dit boekje ook in ons land gelezen wordt.

A. H. DEN BOER. *De veilige weg*. Uitgave van het Provinciaal Comité van Gelderland der Nat. Chr. Geh. Ontf. Vereniging. Drukkerij Doorgangshuis. Hoenderloo, 1903.

Dit werkje, van wijlen Da. A. H. den Boer, Hervormd predikant te Doetinchem, in zoverre bevelen wij het gaarne aan, ook al zijn onze principieele bezwaren tegen het standpunt der geheelonthouding, dat door den schrijver verdedigd wordt, door dit boekje niet weggenomen. Alle overlijving schaudt, en de schrijver versterkt niet, maar verzwakt zijn pleidooi door soms argumenten aan te voeren, die met terdaad geen steek houden.

N. BEERS. *Paulus in de gewichtigste oogenblikken van zijn leven en werkzaamheid* voorgesteld. Vijfde druk. Rotterdam. J. M. B. edée, 1903. Van Beets geldt, dat hij blijft spreken, nadat hij gestorven is. Zijn schriftmeditatie behoort tot het kostelijkste, wat hij ons naliet. Naast de Stichtelijke Uren, komt aan zijn Paulus een eereplaats toe.

Dr. H. BAYNCKE. *De Theologie van Prof. Dr. Chantepie de la Saussaye*. Bijdrage tot de kennis der ethische theologie. Tweede herziene druk. Leiden. D. Donner, 1903.

Dr. H. B. Tweede verm. K. 1903.

Het moge v. drinken de as heeft beide b. het eerste rekt bezwaren.

Dr. A. van de Kerkgeschiedenis. Dit boekje. Het geeft een geschiedenis, v. wijd aan den val, dat de k. landsche kerl. handeligheden i. den ontsiend i. veel mogelijk.

Dr. A. van de Kerkgeschiedenis. Dit boekje.

Dr. A. van de Kerkgeschiedenis. Dit boekje. Het geeft een geschiedenis, v. wijd aan den val, dat de k. landsche kerl. handeligheden i. den ontsiend i. veel mogelijk.

J. VAN DER op de classica. den Septemb. Bos, 1903.

Wie dit refe. spreiding door keurd. Een z. kerkvisitatie w. der Christelijk. gelet is op de des in de Ger. een goede uite. en worden al. om de kerkvis. het kerkelijk i. wel goed gew. enkele reglem. vroeger en late.

P. J. VAN M. women. Nijkerk. Nu de zende. land propagan. eigenlijke leer. mon in het re. anders schier o. een saamraupe. zedelijk gebied. in een Christen. heeft gemeend. heimleer dezer. doen gevoelen. tegenover het C.

J. DEKKER. Haan, 1903.

In verband n. telijke regering. af te schaffen. betoog van Da. zondig en door.

J. DEKKER. der Revolutie. Kollum's onv. dit vlugschrift. kelen uit de Vri. dorst der Frans. lisme onzer dag.

Dr. H. D. D. nate Barnhart. doring van saa. formeerde kerke. April 1903.

Da. Dreuth. oord, geeft in. wenken voor de. name wat geze. tusschen kerke. verdient wel de.

H. J. LEMM. ding der Chris. verbeterde en n. ziene druk. Den.

In dit dricul. voorbereiding. roeping van der. derde die van. besprekt, staat. telijk huwelij. v. gelezen te word. ter wel wat ver. van wat al of n. beslist als hij e. omdat de Schr. onghewuden sta. rig niet durv. Schrift meer afg. gen wil.

Prof. Dr. H. door Edo. Tim. dam, 1903.

De tekst is t. telijk is dit boel. waarin gehand. beiden, de kun. van Epictetus, d. geluk enz. De h. sen verbindt, i. wil te stalen, e. men en zoo tot w. getwijfeld is er i. pakt en goed d. schelijk hart, w. uitnemend paed. van den schrij. halen van bijbe. Schrift, toch van. de moraal van i. staat, acht hij h. voorloopig bij d. gaan en daarom d. over. Van het.

„Beschouwingen. „een meer athe. tendom bevat. (p. 21). De sel. ma's en theologi. ren. Volgens h. „et een theologi. tekenen de th. lus, die veel te. en een in het. matische gebrui. tekenen genoeg. inncst. Een d. moeilijk.